

W. J. van, G. & L. J. van, G.
Amsterdam 1967
1967

stookpieten- verslag

1967

Verzorgd door de VWG's, NJN en BJN

I. INLEIDING

Een ieder die wel eens langs het strand op ekskursie gaat vindt dikwijls vrij grote plakken vettig, bruin spul; stookolie! Ook de gadbast weet er van mee te praten, vooral als hij er vol mee zit.

In het winterseizoen vooral vinden wij ook zeevogels die met stookolie besmeurd zijn, soms leeft er nog een die dan vaak thuis schoongemaakt wordt, meestal wordt het echter een jammerlijke mislukking en de vogel sterft ondanks alle goede zorgen. Hoe komt de stookolie in zee?

Het wordt o.m. door zeeschepen overboord gepompt en wel als 'bilge-water', dat is water met olie en vetten dat afkomstig is uit de dubbele kiel van het schip. Bilge-water wordt door alle typen schepen overboord gepompt.

De grootste schuldigen zijn echter de tankers: zij vervuilen de zee door het afvalwater uit hun gereinigde tanks in zee te pompen, evenals de inhoud van hun ballast-tanks.

In een bepaalde haven lost een schip zijn lading ruwe olie en vaart dan 'leeg' terug naar zijn bunkerhaven; voor de balans en dus ook de bestuurbaarheid van het schip is het noodzakelijk dat de tanks gevuld zijn met zeewater. In de buurt van de bunkerhaven wordt dit water, dat natuurlijk vermengd is met olie, overboord gepompt wat natuurlijk een enorme vervuiling veroorzaakt.

Tankers laden hoofdzakelijk ruwe olie; na het lossen ervan ligt er op de bodem van de tanks een dikke laag vettige bezinkstof, 'sludge' genaamd; deze verkleinen de inhoud van de tanks en vervuilen de volgende lading olie.

Dit bezinksel moet dus verwijderd worden en dit wordt gedaan door de tanks in volle zee met zeewater te spoelen.

Per tanker wordt er dan per schoonmaakbeurt ongeveer 25 ton sludge de zee ingepompt; deze hoeveelheid kan in één week tijd uitgroeien tot een olievlek van 35 km² . . . !

Als je die 25 ton vermenigvuldigd met het aantal tankers en het aantal malen per jaar dat er wordt gespoeld kom je tot een astronomisch getal waar je wel van schrikt!

Tenslotte zijn er dan als laatste oorzaak de zeerampen zoals met de 'Seestern' en de 'Torrey Canyon' waarover we het niet zullen hebben.

De stookolie drijft dus in grote velden op de zee; de oppervlakte wordt er volkomen mee afgedekt zodat de wind weinig of geen vat meer heeft op het water. De golfslag, of althans de 'ruwheid' van het wateroppervlak verminderd sterk en het zijn juist deze ogenschijnlijk rustige plekken waar de trekkende zeevogels neerstrijken met de fatale gevolgen van dien . . . Hun veren raken bedekt met stookolie; ze trachten dit met hun snavel te verwijderen zodat hun luchtpijp en slokdarm verstopt raakt, ook verliest de vogel het waterafstotend vermogen van zijn verenkleed; het zeewater komt tot aan de huid van de vogel, hij krijgt longontsteking en sterft.

De olievelden drijven door zeestromingen en door de wind naar de kusten; daar wordt het strand besmeurd met een laag olie zodat het baden er onmogelijk wordt. De gadbasten blijven dus weg en dat betekent financiële strop voor de betreffende badplaats.

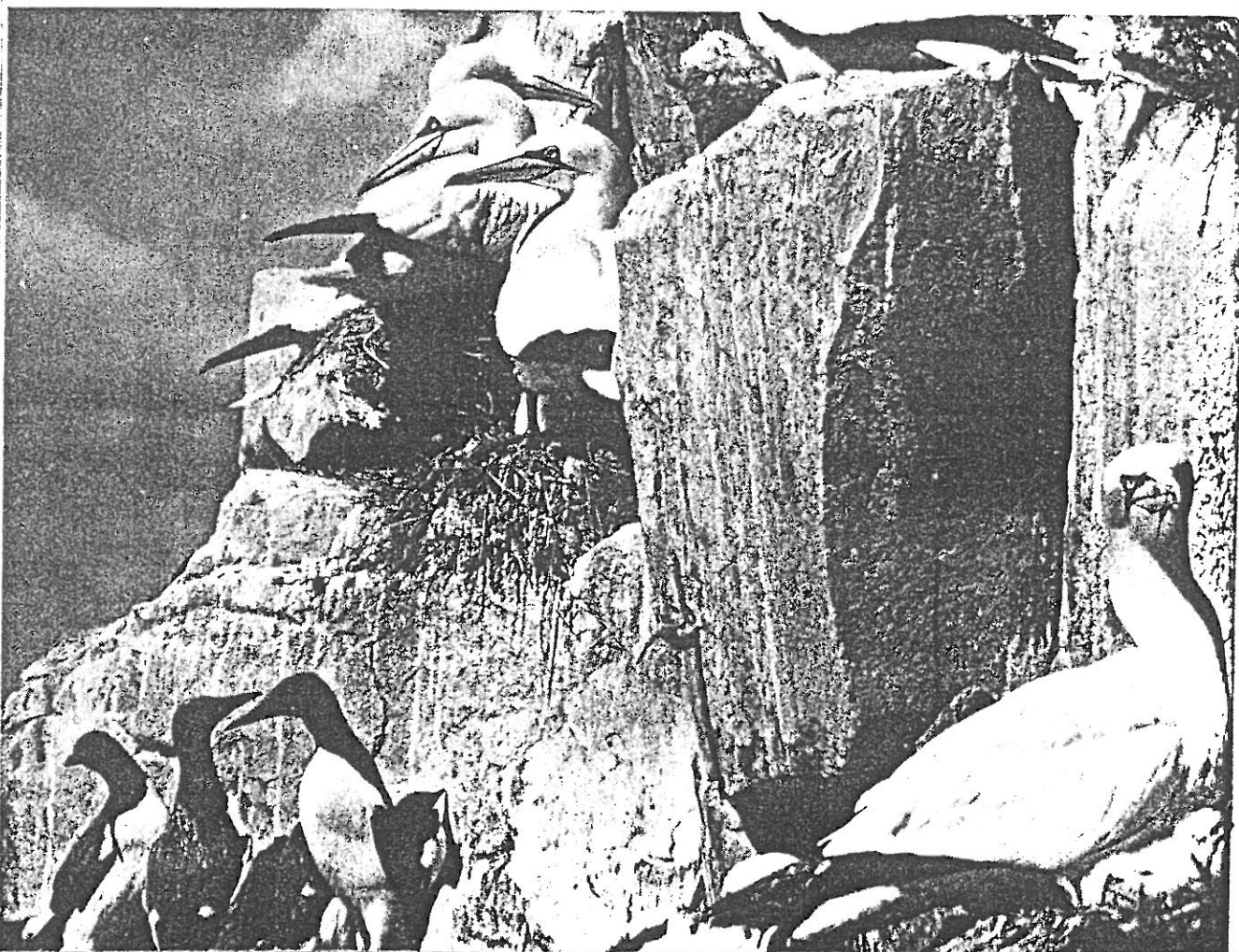
Naast de slachting die de vervuiling van de zee met stookolie met zich meebrengt zien we dus ook een economische 'slachting'; wij staan dus niet alleen in ons gevecht tegen de vervuiling!

Om het gehele stookolieprobleem te beteugelen heeft men enige internationale conferenties gehouden die resulteerden in het opstellen van een serie bepalingen die het overboord pompen van de 'sludge' aan banden moet leggen.

Deze bepalingen zijn aanvaard door 32 landen (stand op 31 dec. 1966). Hieronder zijn o.m. alle Europese landen.

De eerste vergadering van de 'Oil Pollution Convention' werd gehouden in 1954; de toen gelegde kontakten dienden als basis voor de 'nadere bepalingen' van de

toekomstige oliestookslachtoffers?

Conventie van 1962. Deze houden in dat in slechts bepaalde gebieden van de zee olie overboord gepompt mag worden. Bijgaand kaartje geeft deze gebieden aan. Deze bepaling is hopelijk nog maar het begin van een algemeen verbod; grote olievelden bereiken immers door zeestromingen en/of door de wind de kusten?

Het 'Sub-Committee on Oil Pollution of the Sea', dat in 1964 is opgericht door het IMCO (Inter-Governmental Maritime Consultative Organization, een internationale organisatie voor het scheepvaartwezen) heeft het stookolieprobleem verder uitgewerkt en een aantal suggesties gedaan die de stookolieverontreiniging nog verder moet beperken.

Deze suggesties zijn aangenomen en worden toegepast door o.m. de ESSO, de Shell en de B.P.

Zo is er bijvoorbeeld het 'load-on-top' systeem: de lege olietanks worden op de gebruikelijke wijze schoongemaakt en de olie wordt opgevangen in één enkele tank. Door toepassingen van emulgerende stoffen kan veel spoelwater zonder olie te bevatten uit deze tank in zee worden gespoeld. In de bunkerhaven aangekomen wordt de volgende lading ruwe olie zonder meer in deze tank gepompt en het geheel gaat zo naar de raffinaderij aan het eind van de reis.

Verder zijn er in sommige havens speciale schoonmaak-installaties aanwezig waar tankers gereinigd kunnen worden.

Ook wordt er wel gebruik gemaakt van zgn. vacuümschepen die in volle zee de tanker reinigen.

Bij zeer sterke verontreiniging van de zee zoals dit het geval was bij de stranding van de 'Torrey Canyon' en de 'Seestern' dat dan dreigt te ontaarden in een economische ramp, wordt getracht de olie tot zinken te brengen door ze te besproeien met 'detergents', meestal paraffine met een emulgerend middel, waardoor het S.G. van de olie zó verandert dat ze groter wordt dan van water.

De onderzoeken gedaan na besproeiing van de olie van de Torrey Canyon (9.000.000 liter detergents) hebben uitgewezen dat deze oplosmiddelen zowel de zee-flora als de zeefauna goeddeels vernietigen . . .

Wat te doen tegen olievervuiling van de zee?

Ons interesseert vooral de gevolgen voor de stookolievogels omdat deze ons het meest na aan het hart liggen.

Wat wij voor hen kunnen doen is in de eerste plaats het ageren tegen de olievervuiling; en dan vooral educatief werken d.m.v. brochures en raambiljetten zoals o.m. de ESSO dit in Engeland doet. Affiches met teksten als 'Clean seas are worth fighting for' en 'Oil spillage gives trouble for everybody', met een tekening van een vies kijkende onder de olie zittende gadbast en enkele krampachtig bewegende volkómen onder de olie zittende vogels die zó zielig kijken dat je de tranen voelt opwellen . . .

Ook moeten wij met feitenmateriaal komen; dit doen we in de vorm van periodieke stookpietentellingen, die nu al jaren achtereen door verschillende organisaties worden gehouden.

II. OVERZICHT STOOKPIETENTELLING VAN 1967

Deze werd gehouden op 4 en 5 (en de BJN ook op 6) februari.

Er is geteld door:

de BJN	van Cap-Griz-Nez (Frankrijk) tot de Braakman (Zeeuws-Vlaand.);
de NJN	vanaf Walcheren tot aan de Friese kust met enkele tientallen kilometers van deze kust en die van Groningen; tevens de Duitse waddeneilanden Juist en Spiekeroog;
de CJN	telde Schouwen en hielp de afdelingen Leiden en Haarlem;
de DJN	telde enkele stukken in de buurt van Husum, Cuxhafen, de Weser-Jade landtong en de westkust van het eiland Sylt (Sleeswijk-Holstein);

de OPSEK-Group telde een stuk aan de kust van Kent (Dover, Engeland).

In totaal is er door deze telling 806 kilometer kust geteld; dat is meer dan welke andere organisatie in één enkel weekend heeft gepresteerd!

III. BEHANDELING VAN DE TALRIJKSTE SOORTEN

Hieronder een tabel die een overzicht geeft van die soorten die dit jaar (in volgorde van algemeenheid) gevonden werden in vergelijking met twee voorgaande tellingen. Hierbij moet goed gelet worden op het feit dat in de telling van dit jaar de zilvermeeuwen en de kleine mantelmeeuwen niet gescheiden zijn, wat in de voorgaande jaren wel het geval is geweest. De procenten die daar gegeven zijn gelden dus voor de zilvermeeuwen alleen; het aantal kleine mantels was echter in die jaren zó gering dat de percentages er niet noemenswaardig door veranderen.

Een verantwoorde scheiding tussen kleine mantels in jeugdkleed en eerste jaars zilver is niet mogelijk omdat ze praktisch niet van elkaar te onderscheiden zijn; zeker niet wanneer ze nog besmeurd zijn met olie bovendien.

Tabel 2. Overzicht talrijkst gevonden soorten

Soort	1965		1966		1967	
	Aantal	%-age	Aantal	%-age	Aantal	%-age
Zw. zeeëend	313	30,8	389	38,9	331	18,7
Zeekoet	94	8,7	122	12,2	250	14,1
Zilvermeeuw	41	6,0	49	4,9	200	11,3
Alk	124	10,8	40	4,0	175	9,9
Gr. mantel	20	2,6	27	2,7	119	6,7

Onder '%-tage' wordt verstaan het percentage genomen van het totaal; dus van alle soorten.

a. Zwarte zeeëend

We zien dat de zwarte zeeëend evenals de vorige jaren het talrijkst vertegenwoordigd is onder de slachtoffers. Men moet echter niet vergeten dat de zwarte zeeëend een der meest algemene zeevogels is die langs de door ons getelde kustgebieden fourageren.

Ondanks de uitbreiding van het telgebied met bijna 200 kilometer telde deze soort een beduidend minder groot aantal slachtoffers vergeleken met voorgaande jaren.

b. Zeekoet

In verhouding zijn er veel meer zeekoeten gevonden dan vorig jaar. De oorzaak hiervan is onbekend! Het is in ieder geval een triest feit te moeten constateren dat gedurende de laatste drie jaren het aantal zeekoeten onder de stookolie-slachtoffers snel toeneemt! Typerend is ook dat van de 250 gevonden exemplaren er 246 met olie besmeurd waren . . .

c. Zilvermeeuw

Deze soort is in dit overzichtje opgenomen wegens het extreem hoge aantal vondsten bij de telling van dit jaar: 200 exemplaren, waarvan 80% met olie besmeurd bleek te zijn.

De aantallen die dit jaar gevonden werden bleken in verhouding met '65 en '66 met liefst 400% te zijn gestegen . . .

d. Alk

In 1966 werd een uitgesproken laag aantal alken gevonden; daarom lijkt het aantal dit jaar wellicht wat aan de hoge kant; het is echter een 'normaal' aantal. Overigens valt er van deze soort weinig te zeggen.

e. Grote mantelmeeuw

Evenals de zilvermeeuw is ook deze soort in dit overzicht opgenomen vanwege de enorme toename van het aantal vondsten ten opzichte van voorgaande jaren: 119 exemplaren waarvan 80% met olie was bedekt.

Dit is, in vergelijking met vorig jaar, een toename met 150%!

Zeer opvallend is dat het grootste aantal mantels tussen Cape Griz-Nez en Breskens is gevonden; deze afstand bedraagt 170 kilometer, hier werden 89 exemplaren gevonden; over de resterende 626 kilometer slechts 30!

IV. BEHANDELING VAN DE BELANGRIJKSTE VOGELGROEPEN WAARONDER DE MEESTE SLACHTOFFERS VALLEN

De duikers en futen (Gavidae, Podicipidae), de eenden (Anatidae), de meeuwen (Laridae) en de alken (Alcidae) vormen te samen 86,1% van de gevonden aantallen stookpieten, 35 van de 51 gevonden soorten vallen onder deze groep.

De volgende tabel geeft een overzicht van de groepen en de verhouding binnen deze groepen:

Tabel 3

Vogelfamilie	Aantal gevonden exemplaren	%	Ex. met olie	% met olie
Duikers en futen	77	4,4	77	100
Eenden	446	25,2	293	86,6
Meeuwen en sterns	575	32,4	417	76,6
Alken	436	24,1	413	97

Het blijft dus dat alle duikers en futen olieslachtoffers zijn; dat is ieder jaar nog zo geweest.

Direkt daarna volgen de alken, pas daarna de eenden en nog later de meeuwen. Deze volgorde gaat ook op als we de percentages gaan berekenen voor het door de BJN getelde stuk kust; merkwaardig is echter dat hier de percentages allemaal hoger liggen; met uitzondering van de meeuwen.

Duikers en futen	100 %
Alken	99,5 %
Eenden	88,2 %
Meeuwen	51,2 %

V. BIJZONDERHEDEN IN DE BJN-TELLING

De BJN-uitwerking van de gemiddelde aantallen vogels per kilometer kust bracht een eigenaardig feit aan het licht:

Tabel 4

Geteld stuk kust	Aantal km	Totaal aantal dode vogels	Daarvan met olie	% olieslachtoffers	Aantal dode vogels per km
Kaap Griz-Nez tot Malo-les-Bains	60	134	55	41,0	2,2
Malo-les B. tot De Panne	17	126	97	76,9	4,7
De Panne tot Oostende	31	150	116	77,3	4,8
Oostende tot Den Haan	8	53	49	94,1	6,6
Den Haan tot Zeebrugge	13	50	50	100,0	3,6
Zeebrugge tot Breskens	23	63	56	88,8	2,7
Breskens tot Braakman	18	14	8	57,1	0,8
Totaal	170	590	413	73,9	3,47

Hieruit zien we een eigenaardige dubbele gradiënt naar voren komen: Vooreerst in het aantal dode vogels per km, waarbij een toename van Griz-Nez tot Den Haan (van 2,2 tot 6,6 per km) en dan een daling naar de Westerschelde toe (van 6,6 tot 0,8 per km). Ook in het procentisch aandeel van olieslachtoffers in het totaal van dode vogels valt een gelijklopend beeld op: toename van olie-% van Griz-Nez tot Zeebrugge (van 41,0 tot 100,0%) en dan weer een daling naar de Westerschelde toe tot 57,1%. Dit is ook andere jaren soms het geval. Daarbij dient opgemerkt te worden dat Zeebrugge een oliehaven is . . . (Dit kan natuurlijk louter toeval zijn).

VI. SPECIALE VONDSTEN

Deze zijn er dit jaar weinig.

Vermeldenswaard zijn de vondsten op drie verschillende plaatsen van visdieven: deze komen in de wintermaanden zelden voor. Dan zijn er de dwergmeeuwen: eveneens zeldzaam in de winter.

Als zeldzame ondersoort moet de noordelijke alk vermeld worden (1 ex. BJN). Deze is alleen aan de grotere afmetingen (vooral snavelhoogte) te herkennen. Tenslotte noemen we de vondst van 2 papegaaiduikers en (voor de eerste maal) 1 ex. van de grote burgemeester (Den Helder).

stookpietentellingn, bjn en djn	Griz Nez-fort Philippe (Fr.)	F. Philippe-Bray Dunes (Fr.)	Brey Dunes-Mariakerke (B.)	Mariakerke-Zwin (B.)	Zwin-Braakman (Z.Vl.)	Walcheren	Schouwen ¹⁾	Goeree	Rotterdam	Den Haag en Leiden	Haarlem	Zaanstreek en Bakkum	Alkmaar en Hoorn
gevonden soorten en aantallen	40	31	32	35	32	33	35	20	36	27	19	15	23
geteld aantal km	40	31	32	35	32	33	35	20	36	27	19	15	23
vogelsoort													
parelduiker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
roodkeelduiker	2	2	3	—	—	3	2	—	—	—	—	2	6
fuut	—	1	1	3	1	3	4	—	—	—	—	4	3
roodhalsfuut	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
kuifduiker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
geoorde fuut	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
noordse stormvogel	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
jan van gent	4	5	5	6	1	8	2	—	—	—	—	1	1
aalscholver	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
blauwe reiger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
wilde eend	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	—	—	—
wintertaling	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
pijlstaart	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
toppereend	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
kuifeend	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
brilduiker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
grote zee-eend	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
zwarte zee-eend	3	6	20	24	3	8	24	1	1	1	1	—	6
eldereend	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
eend ongedetermineerd	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
grote zager	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
middelste zager	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
berger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
grijs gans	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
rietgans	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
rosgans	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
waterhoen	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
meerkooi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—
scholster	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
kievit	—	—	—	1	—	4	4	—	—	—	—	1	1
steenloper	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—
wulp	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—
tureluur	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
bonte strandloper	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3-teen- strandloper	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
grote jager	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—
grote mantelmeeuw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
kleine mantelmeeuw	35	29	6	18	1	2	3	—	—	—	—	2	3
grote burgemeester	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
zilvermeeuw	6	20	14	13	10	11	6	—	4	1	2	—	5
stormmeeuw	5	8	8	9	3	5	—	—	—	—	—	—	10
kokmeeuw	2	7	12	10	2	3	9	—	3	2	2	—	7
dwergmeeuw	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
drieteenmeeuw	4	10	23	9	3	4	1	—	4	—	—	1	6
meeuw n.t.d.	—	—	19	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
visdief	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
alk	17	17	13	29	3	10	—	—	—	—	—	—	—
zeekoet	12	19	33	24	6	16	11	1	2	3	3	4	16
alk of zeekoet	—	—	5	—	—	—	—	—	4	4	6	6	27
zw. zeekoet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
papegaaiduiker	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
niet te determineren	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	1	1
algemene totaal	91	128	168	150	40	78	72	3	22	19	27	24	107
daarvan met stookolie	42	79	131	143	32	76	41	2	15	17	20	23	94
aantal gevonden vogels per km	2,4	4,1	5,1	4,3	1,3	2,2	2,3	0,6	1,6	0,7	1,5	1,6	3,6

opmerkingen:

¹⁾ Schouwen: weinig stookpieten door stuvend zand.

²⁾ Spiekeroog: geteld op 12-2.

